

L'EMPLAÇAMENT DE L'EXPOSICIO

ELS barcelonins que es troben avui en plena joventut no poden donar-se gaire compte del poc cas que fa mig segle feia Barcelona de les seves bellesaes naturals. Diverses raons poden explicar-ho. N'hi ha de caràcter general, perquè no fóra just d'oblidar que abans a tot arreu del món hom pensava molt menys que avui en el profit que cal treure de les perspectives i dels grans dons de la Naturalesa. N'hi ha de caràcter local, perquè cal, també, pensar que fa mig segle Barcelona no era la gran ciutat d'avui, estesa del Mar a la Muntanya, i del Llobregat al Besós, sinó un clos, les muralles del qual acabaven d'ésser aterrades, i amb una amplada, terra endins, que gairebé podia comptar-se no més que per centenars de metres, no arribant, probablement, a dos quilòmetres la distància del Port al carrer de Provença, on començava ja l'antiga vila de Gràcia.

Cal fer-se càrrec de tot això per a no estranyar-se massa de què no faci més d'una trentena d'anys que els barcelonins frueixen normalment de la vista admirable del Tibidabo—que en la nostra infantesa havíem trepitjat només com la punta més alta d'una muntanya, sense que l'assenyalés cap obra humana, fins el dia en què, fa una cinquantena d'anys, hi fou bastida una petita capella. I cal recordar-ho, per a comprendre, també, com el Montjuïc, amb tot i estar situat al costat mateix i dominant directament la nostra vella Barcelona i ara darrerament, al mig quasi bé de la Barcelona nova, ha permanescut ignorat dels barcelonins, misteriós tot ell, desconegut d'una gran part del poble barceloní que el veia cada dia i no més molt de tard en tard el trepitjava.

Mes així com Barcelona havia de prendre el Tibidabo un dia o altre i per l'obra pacient i constant d'uns quants patricis havia de posar-lo a la fàcil disposició dels barcelonins i forasters, també al Montjuïc havia d'arribar-li l'hora. Aquesta hora, però, havia d'ésser més llargament preparada. La possessió del Montjuïc per Barcelona oferia una pila de complicacions; a'lgunes, essent ben apreciades i compreses, havien de constituir facilitats, per més que altres solament podien ésser resoltes amb temps, amb tacte i amb hàbils aprofitaments de les circumstàncies de cada moment.

Els Ajuntaments barcelonins dels primers anys de l'actual segle tenien l'empenta que dóna l'ànima popular, que havia portat conscient i treba-

llosament al Consistori els homes que els constituïen. I aquells homes pogueren concebre, planejar i desenrotllar després, tota una complicada política d'atracció i d'ocupació del Montjuïc, que ha de culminar—esperem-ho confiadament— en la possessió per Barcelona de la totalitat de la muntanya, el dia que l'Estat cedirà el Castell que n'ocupa l'extensa esplanada superior.

Aquella diguem-ne política de Montjuïc, començà amb la compra d'unes finques particulars que constituïren els primers jardins i parcs Municipals de la muntanya i amb la confecció del gran projecte d'urbanització de la totalitat de les zones no ocupades directament pel Ram de Guerra, encara que aquest seguís tenint-hi intervenció. Aquestes primeres possessions, materials i popul·ars les unes, morals i legals les altres, permeteren la creació d'un estat de consciència, que constituí la preparació per a la gran obra que havia d'ésser, després, decisiva per a l'esdevenidor de la muntanya: la seva elecció perquè en ella hi fos instal·lada l'Exposició que, projectada de setze anys endarrera, ha proporcionat a Barcelona la glòria actual i l'augment cada dia major del seu prestigi com a gran ciutat europea.

Perquè cal tenir en compte que no aparegueren pas aparellades les dues iniciatives. Una fou la de realitzar a Barcelona una gran Exposició d'Indústries elèctriques, pensament que fou ampliat després. Una altra idea, completament apart, fou la de la utilització del pensament de l'Exposició per a l'obra d'entrega de la muntanya misteriosa i desconeguda a la Ciutat.

La iniciativa de l'Exposició d'Indústries elèctriques, de moment, tingué més aviat un caràcter industrial i mercantil, que no pas urbà. Fou concebuda amb la finalitat d'afavorir el desenvolupament de les indústries que aprofiten l'electricitat, i no té res d'estrany ni de vituperable que així hagués començat a propagar-se. Però quan els elements polítics acolliren la idea i compregueren el partit que d'ella es podia treure, no solament en profit parcial d'unes determinades branques de l'activitat econòmica del país, sinó de la ciutat, el problema de l'Exposició passà a constituir un problema urbà, i les solucions que a cada una de les seves dificultats cabia donar, passaren a ésser solucions urbanes.

El lloc on hom pensà, de primer, que l'Exposició podia ésser emplaçada, fou el mateix on havia estat bastida l'Exposició Universal de 1888. Els jardins de l'antiga Ciutadella podien donar acollida a la nova ampliació de la cada dia més forta potencialitat industrial de Catalunya. Però els temps havien ja canviat. Allò que havia estat bastant en 1888, semblava ja encongit. Si la iniciativa, per altra banda, havia d'anar prenent cada dia més el caràcter d'un problema urbà, bé valia la pena d'aprofitar-la per donar un altre gran impuls al desenvolupament urbà de Barcelona.

Aleshores sorgí la proposta de la instal·lació de l'Exposició en la que s'anomenava Plaça de les Glòries Catalanes, encreuament del carrer de les Corts, la Via Diagonal i la Meridiana i pas de l'antiga Carretera de Ribes. Tot aquell paratge de la ciutat nova, entremig de l'Eixample i de la barriada del Clot, estava, encara, per urbanitzar; i cap ocasió millor per a integrar-lo definitivament a la ciutat, que la instal·lació de l'Exposició en projecte. Era indubtable, per altra banda, que aquell lloc oferia com avantatge cabdal, el tenir fàcils accessos per vies de gran amplada, que, àdhuc en els dies de majors aglomeracions, podrien engolir fàcilment les més imposants multituds.

Però aquest emplaçament només podia facilitar la solució d'un relativament petit problema urbà, un problema d'obertura de vies i places que pot ésser resolt en tot temps per un Ajuntament que tingui una preocupació integral de la Ciutat. En canvi, de poder-se aixecar l'Exposició a Montjuïc, es podia plantejar i donar paulatina solució a un d'aquells grans problemes que les ciutats solament resolen en moments transcendents: problema complex, de dificultats de tot ordre; però d'immensa transcendència, no precisament per a un sector de la propietat, ni per a una determinada barriada, sinó per a la concepció total d'una gran Barcelona.

Per arribar en temps normals a la realització dels grans projectes d'urbanització del Montjuïc, concebuts i preparats pels Ajuntaments populars dels primers anys de segle, calia una acció persistent, que no sempre es pot esperar de les velleitats del sufragi, i vèncer una suma enorme de dificultats, nascuda de la situació preminent de l'Estat en la muntanya, del desconeixement per la major part del veïnat de la bellesa natural del Montjuïc i del profit que podia rendir, de la penúria financiera dels Ajuntaments, de la lluita d'interessos particulars, etc., etc. Però la instal·lació d'una Exposició havia de donar tota mena de facilitats per a anar resolent cada un dels problemes parcials a plantejar. Sobretot, els dos més cabdals. Una Exposició de la gran volada de la que es projectava, s'havia de fer, necessàriament, amb el concurs de l'Estat, amb la qual cosa aquest, d'un possible adversari en la discussió dels problemes, havia de convertir-se en al·liat i auxiliar. Una Exposició havia de requerir, per força, despeses extraordinàries; però, evidentment, el que Barcelona estaria disposada a gastar (els fets ho han demostrat) per a la instal·lació i funcionament d'una Exposició, no ho hauria comprès ni consentit per a una millora urbana qualsevulla, encara que hagués estat en quantitats molt menors, i per dotar-la dels mateixos jardins de què avui s'enorgulleix.

* * *

Així quedà un bon dia determinat que l'Exposició es fés a Montjuïc per intervencions que avui no és del cas precisar. Crec, amb tot, que sense fer referència a totes les altres persones que hi pogueren influir, no es pot deixar en silenci el nom d'En CAMBÓ, que fou qui, en definitiva, ho resolgué, i a qui es deu en tan gran part allò que ha estat més fonamental en l'èxit de l'Exposició, en la que estigué constantment en els dies de prova, de dificultats i de treball, i de la que ha estat allunyat en les hores de l'èxit i de la glòria.

L'emplaçament de l'Exposició a Montjuïc ha estat una de les causes principals de l'èxit que ha tingut. N'hi ha prou amb visitar-la per a adquirir-ne desseguida el convenciment, amb tot i que els organitzadors dels darrers anys no saberen o no volgueren treure encara tot el profit que calia de la situació excepcional de la muntanya, havent, sobretot, desaprofitat les magnífiques perspectives de la banda que mira al mar. Però fóra un error considerar isoladament l'emplaçament de l'Exposició. Aquest, per a Barcelona, assenyala només una etapa en la integració urbana de Montjuïc. Una etapa transcendental i quasi bé decisiva; però una etapa intermitja, entre la primera etapa de l'any 1907, en iniciar-se els primers parcs Municipals de Montjuïc, primera presa de possessió de la Muntanya per la ciutat, i la darrera etapa que haurà d'ésser la cessió per l'Estat, a la ciutat de Barcelona, del Castell de Montjuïc.

LLUIS DURAN I VENTOSA